

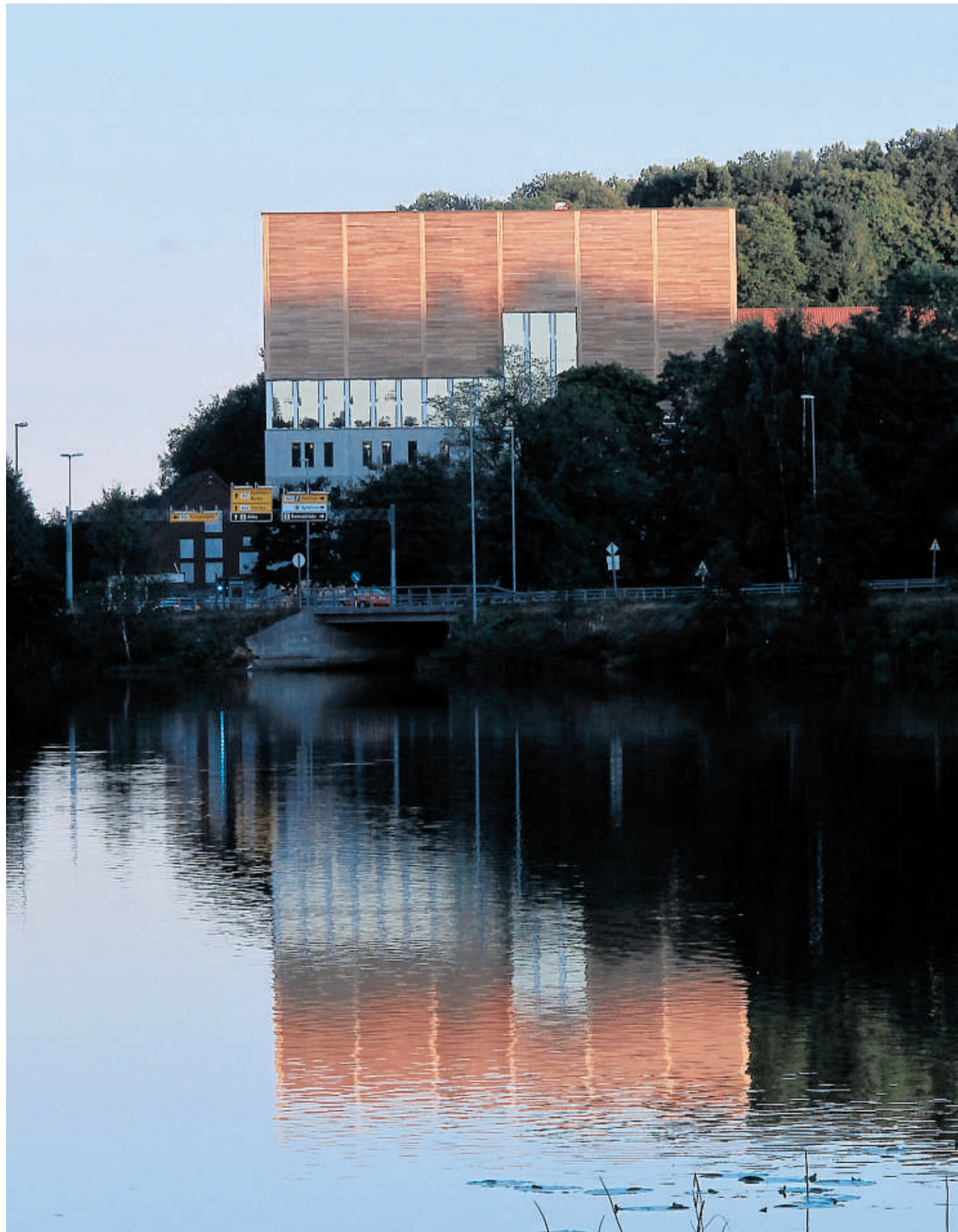
Storm om fylkets

Der stod storstorm over Aust-Agder. Og stormen raste i byens aviser. Miljøvern og naturvern og all verdens vern kom stormende og protesterte vilt mot denne vandalismen.

Dette sitatet dreier seg ikke om Aust-Agder kulturhistoriske senter sitt nye arkiv- og museumsbygg på Langsæ. Dette nye signalbygget, som ligger sentralt plassert ved innkjørselen til Arendal, har riktignok skapt noe debatt, men det er langt fra stormkastene som stod på 1970-tallet. Ordene tilhører direktør i Norske Kommuners Sentralforbund Kjell T. Evers. Og begivenheten var åpningen av det nye fylkeshuset på Fløyheia i Arendal.

Fylkets nye storstue hadde virkelig skapt en storm. «Dette bygget er vel det mest omstridte, forhåndsomtalte, underveis omtalte og innflyttningsbeskrevne som noensinne er reist i Aust-Agder», lød kommentaren i Agderposten 11. mai 1977, da fylkeshuset ble presentert for pressen.

Historien om byggingen av fylkeshuset forteller noe om tidsånden på

Aust-Agder kulturhistoriske senterets nye bygg på Langsæ.

nye storstue

FOTO: KARL RAGNAR GJERTSEN, AAKS

1970-tallet. Det handler om et voksende byråkrati, offentlig pengebruk, lokalt engasjement, kultur-, natur- og miljøvern, arkitektur og regionalpolitikk. Aspekter som er like aktuelle i dag.

Forvaltningen krever mer plass. Spørsmålet om å reise et administrasjonsbygg for fylkets institusjoner oppstod på et representantskapsmøte i Aust-Agder Kraftverk, 11. november 1968. En egen plankomité fikk i oppgave å utrede fylkets og kraftverkets behov for kontorlokaler, samt forslag til plassering. Behovet for å samle den fylkeskommunale administrasjonen, samt en del statlige institusjoner viste seg å være stor. Den offentlige sektor var i vekst og oppgavene som skulle løses vokste i antall og i omfang. Både fylkesadministrasjonen og de statlige institusjonene lå spredt i Arendal sentrum og plankomiteen mente dette var lite tilfredsstillende, både i forhold til publikum og for kontakten mellom de ulike etatene. I tillegg kunne mangelen på kontorplass føre til at statlige institusjoner i fremtiden ville bli plassert andre steder enn i Aust-Agder.

Hvor skal bygget ligge? Det første alternativet gikk ut på å bygge ut Kraftverkets administrasjonsbygg på Tyholmen. Arkitektutkast ble utarbeidet og tegningene inkluderte også naboeiendommene. Det var likevel et mer luftig alternativ som hadde fått plankomiteens interesse.

Åtte aktuelle tomter ble vurdert, deriblant Odden i Grimstad og Stoa i Øyestad kommune. 18. mai 1971 konkluderte imidlertid plankomiteen med at Fløyheia, også kjent som Vaktårnheia, var det beste alternativet. Bakgrunnen var bl.a. at Arendal kommune tilbød gratis tomt med vei, vann og kloakk, samt et byggetilskudd. I tillegg skulle det bygges heis eller rulletrapp fra sentrum og opp til Fløyheia, som skulle frakte både publikum og ansatte gratis i kontortiden.

Arendal kommune var på tilbudssiden. Både rådmann Konrad M. Havig og ordfører Stian W. Erichsen var svært interessert i å få plassert fylkeshuset innenfor kommunens grenser, for å opprettholde Arendals posisjon som fylkets administrasjonssentrum. Fylkestinget støttet plankomiteens innstilling, mens Kraftverket ønsket å bli værende i sentrum.

Hvem som kom opp med ideen om å plassere fylkeshuset på Fløyheia vites ikke. Men et brev datert 23. desember 1970, fra daværende fylkesmann Henrik Svendsen til Arendals ordfører, vit-

Den første skissen av fylkeshuset skapte debatt både i Arendal bystyre og blant byens befolkning.

ner om at det kan ha vært en kontoransatt hos Fylkesmannen som først kom opp med ideen.

”En av mine funksjonærer har henledet min oppmerksomhet på muligheten for å bygge fylkeshuset på Vaktårnheia. Så vidt jeg kan se er det et meget interessant alternativ”

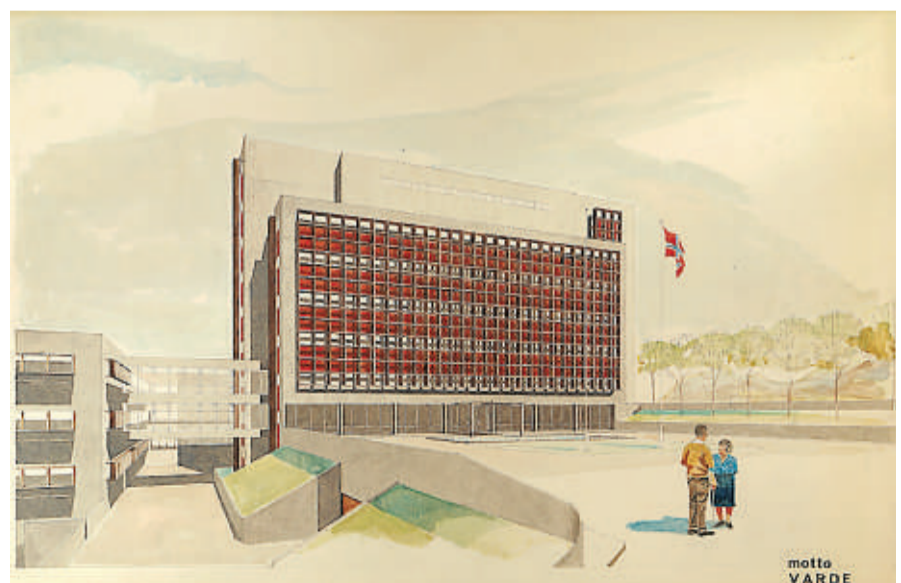
Det lokale engasjement. Plasseringen av et fylkeshus på Fløyheia var kontroversiell, og skapte et lokalt engasjement. Bygget ville bli liggende på en høyde utenfor sentrum, og kostnadene til vei, vann og kloakk var adskillig høyere enn om bygget ble liggende i sentrum. At Arendal kommune skulle bidra til en slik løsning, var for flere innbyggere i kommunen helt meningsløst. I følge en anonym brevskriver, burde ordfører og formannskap heller tilby eksisterende tomter i sentrum. Argumenter som sa at sentrum ble for trangt, falt ikke i god jord. Hvis ”det gamle politikammer, Andresens tidligere bakeri og det tidligere Sjømannshjem (alle innkjøpt av kommunen for nedrivning) kommer vekk blir det straks meget rummerligere.” En slik løsning var imidlertid heller ikke spesielt enkel, med tanke på det samtidige økende engasjementet for å bevare Ty-

holmens kulturhistoriske bygninger.

På den annen side: Hvor skulle veien opp til Fløyheia legges? En foreslått trase gjennom boligområdene på Langsæ skapte underskriftskampanjer mot prosjektet. I et protestskriv fra 76 av innbyggerne på Håvet, Håveheia og Fløyheia ba de kommunen om å avvise prosjektet, som de mente ville rasere et av byens boligstrøk. Plasseringen ville også berøre Naturparken, som skapte ytterligere engasjement for å få bygget plassert et annet sted. Protestene føyde seg inn i de nye strømningene i tiden. Lokalt kultur-, natur- og miljøvern skapte engasjement, og fra 1970-tallet dukket det opp foreninger og protestgrupper som i større grad var knyttet til nærmiljøet.

En koloss på Arendals tak. Et annet tema som skapte debatt, var hvordan bygget skulle se ut. Det Arendalsbaserte arkitektfirmaet Ugland & Thorne ble engasjert til å komme med utkast. Ugland & Thorne hadde røtter tilbake til 1931, og hadde spesielt på 1950- og 1960-tallet satt sitt preg både i Arendal og flere andre sørlandsbyer. Arendal Sjømannsskole var blitt oppført i 1957, Statens hus i Arendal i 1961 og ikke minst Aust-Agder Museets bygg på Langsæ i 1964, som nå nylig er revet for å gi plass til Aust-Agder kulturhistoriske senters nye signalbygg. Ugland & Thornes siste store prosjektet var Caledonien hotell i Kristiansand, som stod ferdig i 1969.

Den første skissen av fylkeshuset skapte debatt både i Arendal bystyre og blant byens befolkning. ►

Ugland og Thorne laget to utkast til arkitektkonkurransen om fylkeshuset. Dette het Varde.

Innflytting i 1977.

FOTO: DAGBLADET TIDEN

Visning av modellene i arkitektkonkurransen, 2. april 1973 i aulaen på Sjømannsskolen. FOTO: KLÆBO, SØRLANDSKE TIDENDE

Fylkeshuset på Fløyheia.

FOTO: TORE KNUTSEN, AAKS

► Ugland & Thornes utkast ble våren 1971 omtalt av Agderposten som en "13 etasjers koloss på Arendals tak".

Arkitektfirmaet som to tiår tidligere hadde tegnet nabobygget Arendal Sjømannsskole, et bygg som var å regne som et landemerke for byen, fikk nå kritikk for å tegne et for dominerende bygg. Mens en på 1950-tallet var ute etter et funksjonelt landemerke, ville en på begynnelsen av 1970-tallet ha et bygg som stod mer i ballanse med sine omgivelser.

Bygningsrådet ønsket derfor et mindre dominerende utkast. Et nytt utkast kom høsten 1971. Ugland & Thorne hadde redusert høyden med to etasjer, men fylkeshuset fremstod fortsatt som ruvende.

Oppe mellom tuene. I april 1973 vedtok Aust-Agder fylkesutvalg at det skulle utlyses en arkitektkonkurranse om fylkeshuset på Fløyheia. Året etter ble vinnerutkastet presentert i aulaen på Arendal Sjømannsskole. Ugland & Thorne leverte inn to utkast i konkurransen. Begge inneholdt en dominerende kontorfløy over flere etasjer, men ingen av dem nådde opp i konkurransen som omfattet hele 27 bidrag.

Vinneren var arkitekt Harald Ramm Østgård fra Oslo. Vinnerutkastet kalt "Oppe mellom tuene" ble omtalt av juryen som "en overbevisende situasjonsplan med bygningsmas-

ser og ytre form som er søkt tilpasset terrengformasjonene og Sjømannsskolens romdannelser og dimensjoner".

Det skulle imidlertid gå enda et år før fylkesutvalget endelig avgjorde fylkeshusets plassering. Videre skulle det ta tre nye år før bygget endelig var ferdig og Agderposten kunne konkludere med at Arendal hadde fått et bygg som var "vakkert både innvendig og utvendig".

Avtrykk. Om det nye bygget til Aust-Agder kulturhistoriske senter på Langsæ vil bli karakterisert av Agderposten som vakkert både innvendig og utvendig, vet vi ennå ikke. Aust-Agders nye storstue blir ikke offisielt åpnet før til høsten. Men det vi vet er at større byggeprosjekter ofte har skapt debatt og fremdeles skaper debatt. Er det behov for bygget? Hvor mye vil det koste? Hvor skal det ligge og hvordan skal det se ut? Det vi også vet, er at en byggeprosess ofte generer flere dokumenter. Dokumenter produsert av både private og offentlige aktører. Møte-referater, notater, brev, skisser og ikke minst foto. Avtrykk vi i dag kan bruke i våre forsøk på å rekonstruere et hendelsesforløp. Avtrykk som kan fortelle byggets historie og videre kaste lys over den tiden bygget ble til i. Også etter at bygget eventuelt skulle bli borte.

Aust-Agder kulturhistoriske senter har som oppgave å ta vare på disse av-

trykkene. I det nye arkiv- og museumsbygget blir alle arkivene etter fylkeskommunen, samt alle kommunene i Aust-Agder lagret for ettertiden. I tillegg er det bevart om lag 1500 privatarkiv fra ulike virksomheter, organisasjoner, foreninger og privatpersoner fra hele Aust-Agder. Samlet sett gir disse avtrykkene en unik tilgang til vår felles historie. Det beste er at alle arkivene, med få unntak, er tilgjengelige for publikum. Det er bare å møte opp på vår lesesal, så får du tilgang til enorme mengder lokalhistorie. Den nye lesesalen åpner for øvrig allerede 19. mai. Du er her ved invittert!

Yngve Schulstad Kristensen (t.v.), arkivar og rådgiver, AAKs
Gaute Christian Molaug, arkivar, rådgiver og formidler, AAKs

FAKTA

I et historisk lys

Annenhver fredag vil historikere i Agder skrive om aktuelle saker i et historisk lys. Spalten er et samarbeid mellom Den norske historiske forening (HIFO), avd. Agder og Agderposten. Gjennom en slik spaltestafett vil historikere i ulike stillinger og med ulik yrkeserfaring betrakte Agder, Norge og verden ut fra sitt profesjonelle ståsted. Har du tips og ideer kontakt oss på e-post:

Thomas.hagen@stifetlsen-arkivet.no eller redaksjonen@agderposten.no

Kilder

Arkiv
KA0900-135, Aust-Agder fylkeskommune, Fylkeshuset A/S
KA0906-121d, Arendal kommune, Rådmannskontoret 1967-1974
PA-2388, Ugland & Thorne PA-2414, Fotosamling fra Dagbladet Tiden
PA-2421 Sørlandske Tidende, fotosamling

Aviser

Agderposten, årganger 1971-1977